

Муниципальное бюджетное учреждение культуры Межпоселенческая
клубная система муниципального района Бирский район
Республики Башкортостан

Особенности марийского фольклора «Ятас пайрем»

Заведующий СДК с. Бахтыбаево
Кугубаева Олина Николаевна

2019 г.

Гусиное подворье села Бахтыбаево

Значение слова «ятас»

- Ятас пайрем – гусиный праздник. В фольклоре марийского народа он берет свое начало из глубокой старины.
- Что означает слово ятас ?
- В марийско – русском словаре слово «ятас» означает «дужка у птицы».

Разделка гуся в домашних условиях

Значение слова «ортак»

- Слово «ортак» с тюркского языка дословно переводится, как “ товарищ компаньон”, при монголах торговец, торгующий на капитал, выдаваемый из ханской казны и обслуживающий, главным образом, нужды двора.

Элемент обряда «ятас»

Гости праздника «Ятас шорымаш»

Обрядовое угощение на празднике

Сотрудничество с средствами массовой информации

- Уроженка села Бахтыбаево Иннеса Степановна (Игнашева) написала статью «Ятас кучымаш – ятас шорымаш», которую напечатали в журнале «Ончыко»

Статья «Ятас кучымаш – ятас шорымах»

КАЛЫК ЯУМА

Инесса
Степанова

Ятас кучымаш — ятас шорымах

Шүкөттө огул Пошкырт күндөмөш миен коштома годым, эрвалмарий-влакын ик огай, тыгодымак шкешотан пайремөшт нүргөн күмднйрак пален нэлэш йөн лекте. Тиде ятас кучымо — ятас шорымо нүргөн.

Тиде йулам Пошкырт күндөмөштө пөш ожысөк күчөн толыт. Ожо марий ешышто икмынар йочам ыштөнөт. Илыш йасылан көра чыла икшыныжак илен кодын огытыл, утпаракшо түрлө черлан көра, газалык начаррак амал дөне шуко йочажо йэинекак вес түнш квалыт, 6-7 йоча гыч 1-2-шо гына илен кодынат. Еш начарын, үкөм шижын илен. Портым чолаш, чодырам кулжык күлөш, пасу пашай ыштөш — чылажат вийын йодын. Изаж-шолык иктын-коктын аутам чоен, чодыра пашам ыштөн, кулжык көртөн огытыл — вий полшы күлүн. Тиде амал дөне йот өнгы родыш савыршлан ятасым күчөнөт.

Мо вара тугай ятас? Тиде комбын ала лудын оглужым, шолтымако, шыланымак, туган, өнлан кучыктен, родо-шоншыш савырыме йула. Тыге кок лар (аужир) вате-марий-влак ятасым тугенат, тутлар-тугласе (тулар-тулачо), вес семанже, ортак (ортак-марий, ортак-вато) лийынөт.

Ятас луым тодылмо годым колан изирак лужо логалеш, тудо ончырак ятасым шораш конда (унаш нэлөш), а кызитсе саманыште — отшыме дөне (кунам шонөн пыштат). А куугурак лужым кучышо ортакшо деч варажак пайрем үстөлым пога.

Ятасым шочмо көче годым, суан йуавышште, удырым унала кондымо годым күчөнөт, кызитсе жапыште комбо кұрмаштат күчөт (Комбо пайрем годым).

Ятас луым кучымак, тудым тодылмөк, кок лужымак кинде шултышеш пыштен, үстел йыр шинчыше уна-влаклан пурдыктат, почешыже — пош-кудо-влаклан. Тыге үстел йыр шинчыше уна-влак ятасым кучымын ужит, рушла каласаш гын, свидетель лийат. Шылжым кочкын пытаршөмөк, кодыш кок лужым кок могар өш ше суртышкышт найгаөн, авагашташ, көне нөлтибо могарыш, кералын. Тиде — мондыдымашлан, күсөн улным шарнен илаш.

Изирак луым тодылшо өш (вато-марий) ятасым шораш шонөн пышта. Ятасым шорымах йуамаш годым, кондышымо март пайрем годым ала шочмо көчым эртарыме да моло пайрем годымат эртаралт көртөш. Тидлан пүтынж комбым шолтат, уна-влакым погат. Пайрем деч ончык ятас тулар ден тулчым (ортак-марий ден ортак-ватим), мбнгышкышт миен, тыге ужит: «Ятас тулар-тулаче шочшөм. Тондан ме ятас шораш ужина, тыгай кочычлан.». Пайрем көчыже толын шумөк, эн тун пайремим эртарат, почешыже ятасым шорымах тугалеш. Шолтен ямдылыме пүтынж комбым подносөш пыштен, яндар шовыч (солык) дөне лөведит, ятас шорышо удырамаш, кидешыже күчөн, ортак ватыже ваштарөш лектош, марийже (пелашыже) тичмаш кинде дөне, нерлит-аракам күчөн, полонже шогалеш.

Удырамаш комбыжым ятас тулчө шочшыжлан, ортак-ваталан, кучыкта, ваштарөш вате (унала толош) комбо-умбак калаш ошам пышта (50 ала 100 (шукөм толож) манш). Вара ятас шорышо удырамаш ортак-марийлан ошавышыже шовычым (солыкым) сөкк, ортак-ваталан вачышыже мотор шоран, ончыкыже пырля илашлан ятас тулар-тулаче, шочшо-родо лий-тавалыкым, мнтайлыкым (йоним) лудын кучыжым.

Тидан деч вара комбым вачеш нэлше да тугишо тулар-тулчө-влак нылтын, поднос дөне комбым, киндым, аракам күчөн, гармонь почшы мурым-мурым кучтат.

Комбыжымат ко орен?
Комбыжымат ко күштөн?
Комбым оннен, комбым күштөн,
Ятасыжым ко шоран?

Тыгак умбакыжымат пырля илашлан 2-3 токмакым (лудым мурым, мастушкым) мурат, Мултан:

Ош Вяныште ош пароход
Эркен гына гарвана,
Эркен гына шиждеген
Эрта Мемнан Умырна

Алым нэлэш толынам,
Гулым нэлэш толынам,
Алым огул, Гулым огул,
Ятас шораш толынам.

Тачат ме пырля-пырля,
Эрлат ме пырля-пырля,
Эрлан-эрлан-эрлашыжым
Адак ме пырля-пырля.

Умбакижо ятас комбым нэлше удырамаш комбым атлаш кая, ик комбо гыч 41 луым (шыланым) лүктөш (тиде нылло ик гона тошкылан, нылло ик тушманым сөген, ончык кайымым ончыкта). Тыгодымак вес ортак ватыже тичмаш киндым тыгыдын-тыгыдын пүчкөда. Тылч вара, уна-влак ваштарөш шогалын, киндын каванышыжыко пап луым (ятас деч улкылажо улшо кугу луым) пыштен, үстембал киндеркысө кинде умбак (үстембалсо эн күшшө вершы) пыштат. Тыгодым ныл чаркаш аракам темат, нылтынат кидышкышт күчөн, тыге каласат: «Тенданат, мемнанат ютл-вусо шуко лийже. Эрдене почшо срагыште (кудывөчыште) гыч, пуйжо өриште, а кастөне почшо өриште гын, вуйжо кудывөчыште пийже маын, тиде чаркаш төмымым йуын колтен да ятас луым авызылена (тамлена, кочына)». Тыге нылтын, ик ятас луым күрлян, поче-поче тамлат, Вара моло шылжым родо-шоншо, пошкудо, уна-влаклан, пүчөдыме киндеш пыштен, шалатат да почешыже ик чарка дөне лумлым аракам йуктат. Тидан годым конывудышым пытарен йуаман. Тидеч вара комбо лөмын (шурым) кочкыт, да суртоза ятас тулар-тулчыжлан мурым мура.

Фольклорный народный коллектив «Нур пеледыш» с постановкой «Ятас шорымаш»

Идут гости с марийской гармошкой

Идут испольная часушки

Сват и свах по ятасу (ортак)

Сваты и свахи по ятасу вместе ГОСТЯМИ

Марийская веревочка с праздничным гусем

«Ново испеченные» родственники в марийском танце

Сплачивающая традиционная веревочка

Молодое поколение на празднике ятас

В зажигательном танце душа народа

Прощальная хвалебная песня хозяевам праздника

**Спасибо за
внимание**